

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจของทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพ พร้อมทั้งจะแข่งขัน และร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 1)

รัฐบาลไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาในระบบการศึกษาในปัจจุบัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 จึงได้ถือกำเนิดขึ้น พร้อมกับการให้โอกาสทางการศึกษาต่าง ๆ แก่บุคคลเพิ่มขึ้น นอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบ (Formal Education) และการศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) แล้ว ยังให้มีการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เพิ่มเติมขึ้นมา โดยที่สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ[สกศ.], 2542, หน้า 9-10)

การศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมเพราะช่วยพัฒนาคนในสังคมให้มีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา และเป็นเครื่องมือในการเลี้ยงชีพที่สุจริต ตลอดจนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม มีประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญมั่นคงในทุก ๆ ด้าน การจัดการศึกษาในแต่ละระดับมีจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ (วรรณพร จัตราทอง, 2546, หน้า 1)

ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษา และส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ [สกศ.], 2542, หน้า 5)

การปฏิรูปทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนเป็นแนวทางหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ความคิดใหม่ในการจัดการศึกษาของชาติที่เน้นการให้สังคมเข้ามาช่วยในการจัดการศึกษา รวมทั้งการปรับแนวคิด และรูปแบบการจัดการศึกษา ให้มีความหลากหลายตามสภาพความเป็นจริงในสังคมไทย ให้มีความสอดคล้อง และยืดหยุ่นตามวิถีชีวิตของคนไทย และตามสถานะเศรษฐกิจของสังคมประเทศไทย (กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา, 2540, หน้าคำนำ)

ปัจจุบัน สถานศึกษาหลายแห่งที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะทางภาษาของผู้เรียน และในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนต้องคำนึงถึงความสามารถพื้นฐานในการใช้ภาษาของผู้เรียน การสอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงาม ตลอดจนการเรียนการสอนในบริบทของความเป็นไทยผสมผสานกับความเป็นสากล สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนสามารถทำได้ 2 แบบ คือ English Program (EP) และ Mini English Program (MEP) ซึ่งมีความแตกต่างกัน คือ EP จัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษได้ทุกวิชา ยกเว้นภาษาไทย และสังคมศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย กฎหมายไทย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ส่วน MEP สอนได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของชั่วโมงสอนทั้งหมดต่อสัปดาห์ ทั้งนี้โรงเรียนสามารถเก็บค่าเล่าเรียนเพิ่มจากโรงเรียนปกติได้ (คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, 2547 ก)

หากติดตามข่าวคราวในวงการศึกษาก็จะพบเห็นความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งคือ ในช่วง 5 ปีมานี้ กระแสความนิยมโรงเรียนสองภาษาพุ่งสูงมาก โรงเรียนทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด โดยเฉพาะระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ทั้งภาครัฐ และเอกชน หันมาเปิดการเรียนการสอนประเภทสองภาษา (Bilingual) กันมากขึ้น และมีแนวโน้มว่า โรงเรียนสองภาษาจะยังคงความนิยมนี้ต่อไปอีกนาน เรียกว่า โรงเรียนไหนไม่เปิดสอน ก็ได้ชื่อว่า ไม่ทันยุคทันสมัย เพราะนั่นหมายถึง ชื่อเสียงของโรงเรียน รวมทั้งจะเป็นจุดดึงดูดสำคัญที่ทำให้พ่อแม่ตัดสินใจนำลูกเข้าโรงเรียนนั้น ๆ อย่างเช่น โรงเรียนโยธินบูรณะ ซึ่งเป็น โรงเรียนแห่งแรกของรัฐที่เปิดสอนสองภาษา ปรากฏว่าประสบความสำเร็จ ใครๆ ก็อยากให้ลูกหลานเข้าเรียนโปรแกรมสองภาษา จึงเป็นผลทำให้มีโรงเรียนทุกระดับขออนุญาตเปิดสอนสองภาษาจากกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ถึง 72 โรงเรียน และอยู่ในระหว่างขอกอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่ง ศธ.เองก็มีนโยบายส่งเสริม สอดรับกับที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ต้องการให้เด็กไทยเรียนรู้ภาษาต่างประเทศหลายภาษา และการที่โรงเรียนทั้งหลายเปิดหลักสูตรสองภาษานั้นชี้ให้เห็นหลายสิ่งหลายอย่าง ประการแรก บ่งบอกสภาพเศรษฐกิจของไทยที่มองกันว่ารุ่งโรจน์ พ่อแม่ที่เป็นคนชนชั้นกลางมีเงินมีทอง พ่อที่จะส่งลูกเข้าเรียนได้

เนื่องจากหลักสูตรดังกล่าวคนจนไม่มีสิทธิ์เรียน เพราะค่าเทอมแพงกว่าโรงเรียนหลักสูตรปกติหลายเท่าตัว ต่อเทอมอย่างต่ำจะตกประมาณ 25,000 บาทขึ้นไป แต่ส่วนใหญ่ประมาณ 40,000 บาทขึ้นไป บางแห่งแรกเข้าชั้นอนุบาลตก 60,000 กว่าบาท รวมปีหนึ่งเสียค่าใช้จ่ายแสนกว่าบาท ประการที่สอง พ่อ แม่ เห็นความสำคัญของการศึกษา และมองการณ์ไกลว่าโลกยุคหน้าเด็กยุคใหม่ต้องเก่งหลายภาษา จึงยอมทุ่มทุน ซึ่งพอจะจ่ายเงินก้อนนี้ได้ เพราะหากจะไปเรียน โรงเรียนนานาชาติที่เปิดกันอยู่ถึง 86 โรงเรียนทั่วประเทศก็สู้ค่าเทอมไม่ไหว ด้วยค่าเทอมแพงรวมเป็นปีแล้วตกปีละแสนกว่าบาทถึงสองแสนกว่าบาท สาเหตุหนึ่งที่ค่าเล่าเรียนหลักสูตรสองภาษาแพง เพราะต้องจ้างครูต่างประเทศมาสอน ซึ่งค่าจ้างแพงกว่าครูไทยหลายเท่าตัว (คณะกรรมการพัฒนา นวัตกรรมการศึกษา, 2547 ข)

จากการเก็บข้อมูลรายงานเรื่อง “โรงเรียนสองภาษา” ของนิสิตปริญญาโท คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งสุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนสองภาษา 4 แห่งในกรุงเทพฯ พบว่า บางแห่งประสบความสำเร็จ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองได้ แต่ก็ยังมีบางแห่งที่ยังประสบปัญหามากมาย ทั้งในแง่ของมาตรฐานการศึกษา นับตั้งแต่หลักสูตร และคุณสมบัติของครูผู้สอน ส่วนในแง่ของปัญหาเชิงสังคม มีความเหลื่อมล้ำ โดยเด็กที่เรียนใน โปรแกรมสองภาษาสามารถแต่งตัว กินอาหารได้เป็นพิเศษกว่าเด็กที่เรียนใน โปรแกรมปกติ กระทั่งไม่มีการสูงส่งกัน กลายเป็นสังคมศักดินา ทั้งในระดับเด็ก ครูอาจารย์ ไปจนถึงผู้ปกครอง (ศูนย์ข้อมูลสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา [IFD], 2547)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนการสอนระบบสองภาษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเสนอเป็นรูปแบบสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้สนใจทั่วไป นำไปพิจารณาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนระบบสองภาษาให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนระบบสองภาษาใน โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนระบบสองภาษาใน โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

2. ทำให้ทราบถึงแนวทางปรับปรุง และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนระบบสองภาษาในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

3. สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนจัดการเรียนการสอนระบบสองภาษาในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ให้เหมาะสม

กรอบความคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนระบบสองภาษา (Bilingual) โดยใช้แนวคิดจากการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดบุคคลที่มีประสบการณ์ทำการสัมภาษณ์ สังเกต และสนทนากลุ่ม (Focus Group) ดังมีกรอบแนวคิดในการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลรอบด้าน (Holistic) เพื่อการเข้าใจบริบททุกแง่มุมของการจัดการเรียนการสอนระบบสองภาษาในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

2. อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomenological) โดยทำความเข้าใจบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนระบบสองภาษาในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

3. ศึกษาแบบการจัดการเรียนการสอนระบบสองภาษา โดยการสังเคราะห์เอกสาร (Documentary Synthesis) จากกรอบแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา [สปศ.] องค์การมหาชนเฉพาะกิจ, 2544, หน้า 5) ใน 6 ด้าน ประกอบด้วย

3.1 ด้านหลักสูตร

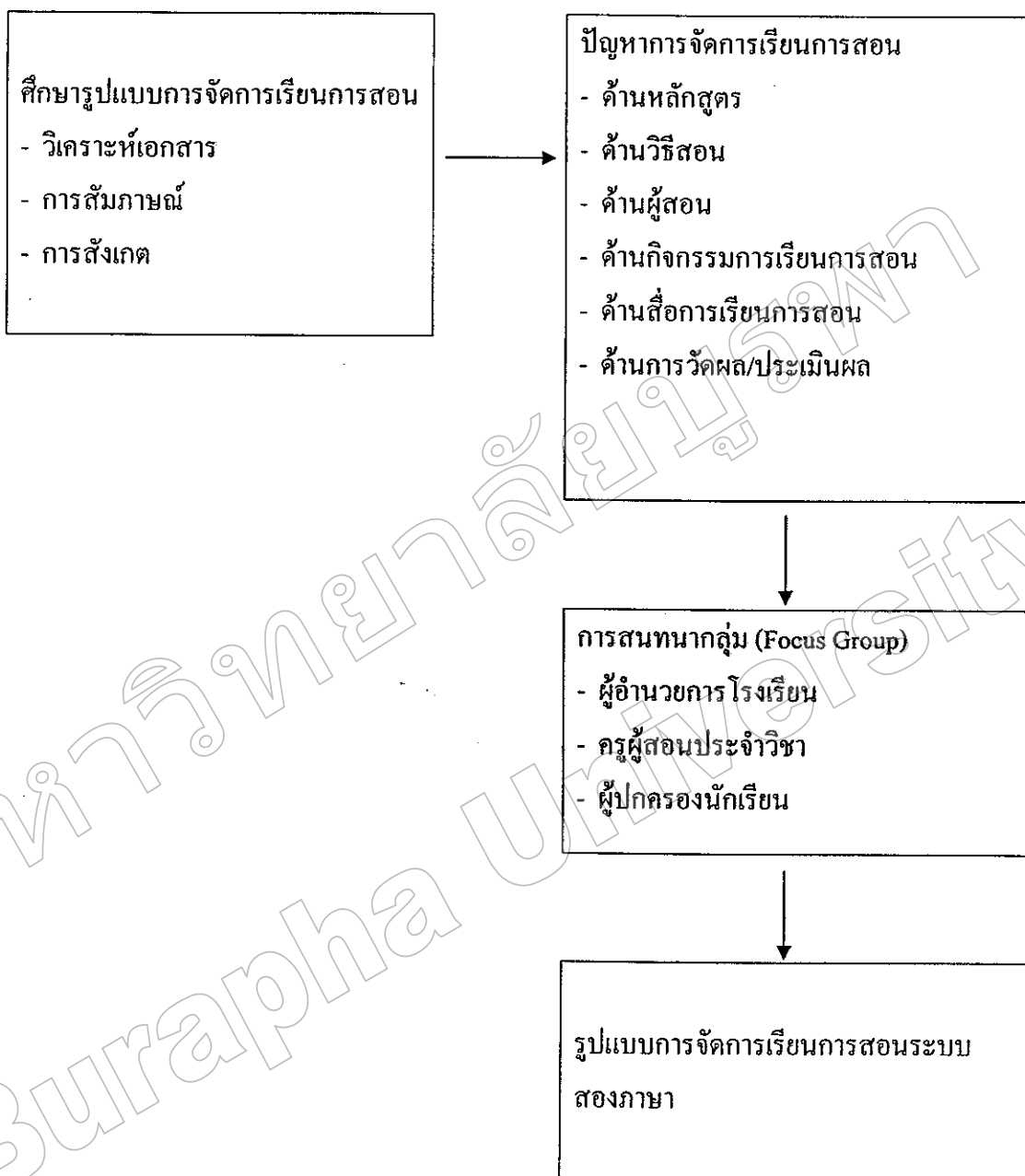
3.2 ด้านวิธีสอน

3.3 ด้านผู้สอน

3.4 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

3.5 ด้านสื่อการเรียนการสอน

3.6 ด้านการวัดผล และประเมินผล

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาไว้ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านวิธีสอน ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผล และ ประเมินผล

2. แหล่งข้อมูลของการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดแหล่งข้อมูลไว้ 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1 ข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยมุ่งศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนระบบสองภาษา โดยเริ่มศึกษาจากกรณีวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เอกสารเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และเอกสารเกี่ยวกับการเรียนการสอนระบบสองภาษา

2.2 ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเชิญครูที่มีประสบการณ์สอนระบบสองภาษา และผู้ปกครองของเด็กนักเรียนที่เรียนระบบสอง ภาษา

2.2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ครูผู้สอน และนักเรียน ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนระบบสองภาษา

2.2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยทำการสังเกตครูผู้สอน นักเรียน และ กิจกรรมการเรียนการสอนระบบสองภาษาที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยไม่เข้าร่วมกับกิจกรรม

2.2.3 การสนทนากลุ่ม โดยเชิญครูที่มีประสบการณ์สอนระบบสองภาษา และ ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนที่เรียนระบบสองภาษาเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างที่แสดงองค์ประกอบอย่างเป็นระบบในการจัดการเรียน การสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

2. การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่โรงเรียนระบบสองภาษาจัดให้ การศึกษาแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด ทักษะ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่าง ถาวร โดยสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง ใน 6 ด้าน คือ

2.1 ด้านหลักสูตร หมายถึง ความรู้ที่ผู้เรียนพึงได้รับจากการจัดมวลงประสบการณ์ และแผนการเรียนการสอน โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งฝึกฝนอบรมผู้เรียนให้ตรงตามเป้าหมาย

2.2 ด้านวิธีสอน หมายถึง พฤติกรรมของผู้สอนที่ดำเนินการเรียนการสอน โดยผู้สอนถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และเจตคติจากหลักสูตรไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาวิชาที่เรียน

2.3 ด้านผู้สอน หมายถึง ครู หรืออาจารย์ประจำวิชาที่สอนมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน และมีความสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียน ตรงตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาวิชาที่สอน

2.4 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ครู หรืออาจารย์ประจำวิชาที่สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอน เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ของผู้เรียน

2.5 ด้านสื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ช่วยในการเรียนการสอน เพื่อช่วยอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนง่ายขึ้น

2.6 ด้านการวัดผล และประเมินผล หมายถึง ครู หรืออาจารย์ประจำวิชาที่สอนดำเนินการใช้เกณฑ์ตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

3. ระบบสองภาษา หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่ครู หรืออาจารย์ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอนแต่ละวิชา ยกเว้นวิชาภาษาไทย และสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะทางภาษาอังกฤษของผู้เรียน